

Otázka: Empirismus ve filosofii 17. století

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): žádné

Definice:

- 17. století – polovina 19. století
- hlavními směry jsou – racionalismus – vychází z realismu
- empirismus – vychází z nominalismu
- řeší problémy: Který způsob poznání vede k pravdě? Smyslové, či racionální?

Jak člověk poznává? Co člověk poznává?

=

centrální problém – gnoseologický problém

- důraz kladen na člověka, přírodu, objevy, vědu
- dva hlavní směry – racionalismus a empirismus
- hlavní téma filosofie je gnozeologie (věda o poznání)
 - co nás přivede k pravdivému poznání
- reaguje na renesanční objevy, vědu
- vzniká nová společenská třída – buržoazie
 - začínají probíhat buržoázní revoluce zaměřené proti feudální moci
- z filosofického hlediska vzniká mechanický materialismus
 - velkou zásluhu měly přírodní vědy
- racionalistické pojetí dějin společnosti jako boje světla a rozumu
- osvícenství nebylo jednotným proudem v názorech
 - materialisté byli ateisty

Racionalismus

- pracují metodou dedukce (z obecnin odvozují jednotliviny)
- racionalisté se domnívají, že existují nějaké vrozené ideje (už při narození máme nějaké pojmy)
- hlavní představitelé: R. Descartes B. B. Spinoza a G. W. Leibniz

Empirismus

- pracují metodou indukce (z jednotlivin usuzují o obecninách)
- kladou důraz na city a na zkušenost (extrém je potom Sensualismus – city jsou vše)
- při narození je člověk čistou nepopsanou deskou
- hlavní představitelé: J. Locke G. Berkeley a D. Hume

oba směry spojuje:

- zabývají se především gnozeologií (starý systém se zhroutil a tak hledají nový pevný bod – musí se zabývat nejdříve poznáním)
- zabývají se, jakým způsobem poznáváme (jakým způsobem získáváme pravdivé poznatky)
- zabývají se tím, co je v našem vědomí a jak jsme tyto poznatky získaly
- oba směry se zabývají tím stejným s trošku jiným pohledem (rozum × cit a zkušenost)
- Imanuel Kant prohlásil, že není až takový rozdíl mezi empirismem a racionalismem, oba se zabývají tím stejným, ale trošku jinak (jedni rozumem a druzí citem) – navzájem se tyto dva směry tedy nevylučují (oba přímo přiznávají, že to druhé existuje, ale že to není tak důležité jako to jejich poznání)

Zakladatel novodobé empirické vědy a

materialistické filosofie:

Francis Bacon (1561 - 1626)

- Zakladatel empirické vědy - základem poznání je jediné zkušenost

Díla

- Nová Atlantis
 - Ostrov, kde je centrem dům šalamounů = věda
 - Společnost, která pochopila, že VĚDĚNÍ JE MOC - utopie
- Nové Organon
 - Kritika Aristotelovi logiky (Aristoteles napsal Organon)
 - Prověřování pomocí indukce
 - Odstranění omylů, které stojí na cestě k poznání
 - Idoly jeskyně - Každý člověk je trochu odlišný. Jak tedy můžu vědět, že svět vnímám pravdivě právě já? Například existují barvoslepí lidé, kteří vnímají svět jinak než lidé, kteří vnímají barvy. Jak ale můžu vědět, že to nejsou barvoslepí, kteří nevnímají svět pravdivěji, nebo že i já nemám jakousi vadu, která brání pravdivému poznání?
 - Iluze rodu - Jsme lidé, příslušníci lidského rodu. Svět kolem nás tedy vnímáme právě jako lidé. Jak ale můžeme vědět, že my lidé svět vnímáme pravdivě? Například moucha se svým složeným okem vnímá svět jistě jinak. Nevnímá ona svět pravdivěji než člověk?
 - Iluze trhu - Lidé užívají jazyk, ale užívají ho špatně. Například lidé používají slova, kterým nic ve světě neodpovídá (štěstěna, živel ohně) a pomocí těchto pojmů potom člověk poznává a interpretuje svět.
 - Iluze divadla - Lidé mají určitě vědecké, filozofické teorie. Každý nový poznatek tedy vykládáme vždy z již existujících předpokladů. Jak ale víme, že jsou tyto teorie opravdu pravdivé?

(racionalismus - Descartes, Spinoza, Leibniz)

René Descartes (1596 - 1650)

- Zakladatel racionalismu - zdůrazňuje rozum nezávislý na smyslech

- Všechny poznatky (ideje) jsou rozumu vrozeny, my poznáváme ideje (vliv Platóna) nikoli věci
- racionalismus = víra v rozum
- podrobil kritice veškeré dosavadní vědění
- zaměřil se na scholastiku
 - směřoval k vytvoření nezávislé, autonomní filosofie, která se bude výhradně opírat o lidský rozum
- pochyboval o všech poznacích, které byly dosud objeveny a založeny na smyslovém poznání

Význam a přínos:

- Vzbudil důvěru v sílu rozumu pochopit svět a ve schopnost každého jednotlivce užít svůj rozum při utváření soudů
- V jeho době jsou kritizovány poznatky Aristotela, často jsou i vyvraceny, církev útočí na nové postupy ve vědě, věda má skeptický vztah k náboženství, náboženství má podezřívavost k vědě – Po dlouhá staletí byly filozofie a věda služkou teologie. On však chce ukázat, že teologie a filosofie nemusejí být v rozporu, chce jim pomoci.
- metoda skepse (o všem je nutné pochybovat) – metoda jak dojít k pravdě
- nenachází místo jistoty v Bohu, jak to činila středověká filozofie, ale přenáší ho do člověka.
- Klade si otázku, jakou metodu má použít filozof, když řeší filozofický problém. Ve své nejznámější knize Rozprava o metodě

Dílo : Rozprava o metodě - stanoví v ní 4 principy

- Pravdivé jsou teze, které se rozumu jeví jasně a zřetelně
- Složitý problém dělit na dílčí
- Postupovat od známého k neznámému – dedukce
- Nic neopomíjet v logickém sledu zkoumání
- učení o vrozených idejích
 - základ poznání
 - Předpoklady poznávat před zkušeností
 - Axiomy- nezpochybnitelná pravda
- byl dualista – dualismus duše a těla – nad těmito dvěma substancemi je Bůh
 - o 2 substancích – nevymyslel jak je spojit
 - materiální (tělo)
 - Nemateriální (duše)

- Okhasionalisté - nástupci Descarta, spojení materiálna a nemateriálna se uskuteční při zvláštních příležitostech
- „Jediné, o čem nelze pochybovat je to, že pochybuji“
- „Myslím, tedy jsem“
 - latinsky „Cogito ergo sum“

Benedikt Spinoza (1632 - 1677)

- člověk je svou podstatou bytost rozumová
- filosofickou koncepci přírody vytváří metodou dedukce z Descartovy definice substance - Descartův dualismus je nahrazen jedinou substancí - substance neboli bůh neboli příroda
- hovoří, že substance je pouze jedna, ale má dva znaky
- slavný výrok „Svoboda je poznaná nutnost“
 - vyplývá z něj, že je determinista
 - vše na světě je nutné, předurčené
 - vypadá to jako by člověk nemohl volit, přesto má člověk možnost volby
 - tím, že pochopíme a podřídíme se společenskému řádu se staneme svobodnými
 - svobodu myšlení spojuje s demokracií
- panteismus
 - příroda je jediná substance
 - nekonečné množství atributů - rozprostřenost a myšlení - tyto dvě jsou přístupné člověku - projevují se v konkrétních projevech -MODY
 - rozprostraněnost se u člověka projevuje modem těla
 - myšlení se projevuje modem duše
- štěstí dosáhneme tehdy, budeme-li svobodni
- účelem státu je svoboda
- cílem náboženství je vést lidi k poznání, tam, kde náboženství ovlivňuje rozum člověka, je svoboda ohrožena

Wilhelm Leibniz (1646 - 1716)

- na základě kritiky Descartova dualismu a Spinozova monismu vytváří Pluralistický onkologický systém

- podstata světa – monády
 - bohem stvořená
 - nedělitelná dynamická jsoucna duchovní povahy,
 - stavební jednotka světa
 - uzavřenost, vzájemná neovlivnitelnost a nekomunikovatelnost
 - harmonické spoluvytváření dokonalého světa je důsledkem – předsjednané harmonie, kterou Bůh při stvoření monád každou z nich vybavil
- Díla: Monadologie

Hobbesovo učení o přírodě, poznání, státu a právu:

Thomas Hobbes

- mechanický materialista (tím vybočuje z empirické linie)
- jeho myšlenky přebírají francouzští osvícenští myslitelé
- stoupenec nominalismu – jména vznikají po věcech
- bojovník proti scholastice – kritizuje Aristotela i Bibli – uznává jedině státní náboženství
- pojetí světa a věcí
 - vše je hmota, neexistuje nic (duše) nehmotného, např. myšlení je vlastnost hmoty, hmota se pohybuje podle mechanických zákonů
- zvířata i člověk jsou mechanické stroje
 - neoduševnělá tělesa – tělesa nemající duši (zvířata, příroda..)
 - oduševnělý automat – člověk – schopnost uchovat staré dojmy – základ vědomí
- senzualismus – základem jsou počitky – jsou subjektivním odrazem objektivního světa (svět je jeden, ale každý ho vnímá jinak)
 - ideje jsou nevrozené, protože nejsou vždy přítomné

Dílo: *Leviathan - bájná přišera + stát*

- Stát vznikl přirozenou cestou + člověkem
- zpočátku byl „**člověk člověku vlkem**“ – všichni jsme měli neomezenou svobodu, kterou jsme se snažili prosazovat – „**válka všech proti všem**,“
- vzdali jsme se svých práv a vytvořili si stát na základě společenské smlouvy
- když jsme se vzdali svých práv ve prospěch státu (panovníka) – musíme ctít to co si

panovník vymyslí a nesmíme se proti tomu bouřit - panovník má neomezenou moc (!)

- abychom tedy lépe žili vzdali jsme se svých práv a vytvořili si stát - stát se nám však stal Leviathanem, protože nás mnohdy utlačuje a my se proti němu nemůžeme bouřit

Filosofické a sociálně politické názory J. Locka:

John Locke (1632 - 1704)

- odmítá Descartovo tvrzení o vrozených idejích (těmi je podle D člověk popsán lidský subjekt ještě před prvním smyslovým zážitkem) a tvrdí, že lidský rozum je nepopsaná deska - TABULA RASA - do ní jsou teprve vpisovány zkušenosti - empirie
- empirista
- materialista - Vlastnosti drží pohromadě díky hmoty (hmota podle něj tedy existuje)
- problém poznání
 - chtěl poznat odkud se berou ideje, podle něj pochází ideje ze skutečností
- uznává vnitřní i vnější zkušenost, rozlišuje
 - a) senzace = vnější zkušenost, vlastní smyslové vnímání
 - b) reflexe = to co se odráží v našem nitru - chtění, myšlení, radost, pochybování, vnitřní vnímání
- dále rozlišuje kvality
 - primární - jsou vlastní věcem např. tvar
 - sekundární - tyto vlastnosti nejsou ve věcech obsaženy, ale vznikají až díky našim smyslům (chutě, barvy,...) -) Kdyby nebylo uší, nebyl by zvuk. Svět je bez chutí, bez zápachu.